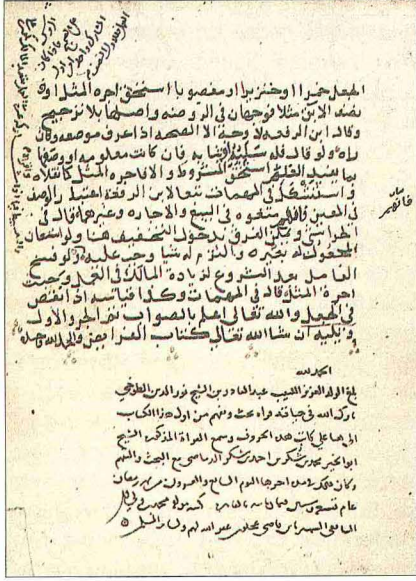

Necmeddin İbn Kâdî Aclûn'un *et-Tâc fî zevâ'idî'r-Rauza* 'ale'l-Minhâc adlı eserinden bir sayfa (Chester Beatty Library, MS, nr. 3839, vr. 72^b)

İBN KÂDÎ ACLÛN, Takıyyüddin (تقی الدین ابن قاضی عجلون)

Ebü's-Sıdk Takıyyüddin Ebû Bekr
b. Abdillâh b. Abdirrahmân
ez-Zer'î ed-Dimaşkî
(ö. 928/1522)

Şâfiî fakihî.

Şâban 841'de (Şubat 1438) Dimaşk'ta doğdu. Babasının dedesi Dimaşk köylerinden Aclûn'da kadılık yaptığı için onun soyundan gelenler İbn Kâdî Aclûn lakabıyla tanınmıştır. İlk öğrenimini babasından, ağabeyi Necmeddin, Zeynüddin el-Hattâb ve Şemseddin eş-Şirvânî gibi âlimlerden gördü. Kur'an'ı ve çeşitli ilim dallarına ait birçok temel eseri ezberledi. 860 (1456) yılında gittiği Kahire'de aralarında Sâlih b. Ömer el-Bulkinî, Yahyâ b. Muhammed el-Münâvî ve Celâleddin el-Mahallî'nin de bulunduğu birçok âlimden hadis ve fıkıh dersleri aldı. Ayrıca İbn Hacer el-Askalânî'den mükâtebe yoluyla faydalandı.

Dimaşk'ta eş-Şâmiyyetü'l-Berrâniyye Medresesi ile Emeviyye Camii'nde ve Kahire'de Ömeriyye Medresesi'nde Şâfiî fıkıhı okuttu. 866'da (1462) hacca gitti. 877 (1472) ve 888 (1483) yıllarında Kahire'ye seyahat etti. İkinci seyahatinde bir müddet orada kalarak Ezher'de ve diğer medreselerde ders verdi. Talebeleri arasında Bedreddin el-Gazzî, Muhibbüddin İbn Fehd, Şemseddin İbn Tolun ve Kemâleddin İbn Hamza gibi âlimler bulunmaktadır. Bedreddin el-Gazzî'ye *Kütüb-i Sitte*'yi okutup icâzet verdiğine dair kayıttan anlaşıldığına göre fıkıh yanında hadis sahasında da geniş bilgi sahibiydi. 880 (1475) yılında Dimaşk'ta Muhyiddin İbnü'l-Arabî ile İbnü'l-Fârîzî'yi hulûl ve ittihâd isnadıyla tekfir eden, Gazzâlî'ye akaidle ilgili bir meselede tenkitler yönelten ve onların çeşitli görüşlerine reddiyeler yazan Burhâneddin el-Bikâî'ye şiddetle karşı çıkması kelâm ilmine de vâkıf olduğunu göstermektedir.

İbn Kâdî Aclûn, yaptığı haksızlıklarla tanınan İbn Muhibbüddin lakaplı üstâdûddâr Hasan b. Abdullah el-Trablusî el-Eslemî'nin kabrinin yıkılmasıyla sonuçlanan olaylar sırasında verdiği bir fetva sebebiyle Sultan Kansu Gavri döneminde Kahire'ye çağrıldı. Bu yüzden ağır borç altına girdi ve kitaplarının büyük bir kısmını satmak zorunda kaldı. Ancak sonuçta kendi görüşü ağır basınca talebesi ve kız kardeşinin oğlu Kemâleddin İbn Hamza'nın fetvasıyla yıktırılan İbn Muhibbüddin'in kabri tekrar inşa edildi. Beraberce Di-

maşk'a döndüğü oğlu Necmeddin de burada Şâfiî kâdilkudâtlığına getirildi.

Sûfilerin şeriatın zâhirine uymayan davranışlarını şiddetle eleştiren İbn Kâdî Aclûn'un İbnü'l-Arabî'ye karşı mutedil bir tavra sahip olmasına ve onun bazı bâtınî görüşleri hususunda susmayı tercih etmesine rağmen Şemseddin el-Ömerî'yi İbnü'l-Arabî'nin kitaplarını okuması ve bazı şâthiyeleri sebebiyle uyarmış, onu konuşmaktan menetmişti. Ancak Ömerî kendisini Sultan Kayıtbay'a şikâyet edince İbn Kâdî Aclûn, Muhibbüddin el-Hisnî ile birlikte Kahire'ye çağrıldı. Sultanın da hazır bulunduğu bazı meclislerde ilmî münazaralar yaptıktan sonra geri döndü. 905 (1500) yılında hacca gitti. 11 Ramazan 928 (4 Ağustos 1522) tarihinde Dimaşk'ta vefat etti ve Bâbüssagır Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *İ'lâmü'n-nebih bimâ de 'ale'l-Minhâc mine'l-Hâvî ve'l-Behce ve't-Tenbih*. Şâfiî fıkıhının temel kaynaklarından Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin *Minhâcü't-tâlibîn*'i ile Abdülgaffâr b. Abdülkerim el-Kazvî'nin *el-Hâvî's-şâgîr*, Zeynüddin İbnü'l-Verdî'nin *el-Behcetü'l-Verdiyye* ve Ebû Ishak eş-Şirâzî'nin *et-Tenbih* adlı kitaplarını karşılaştıranak son üçünde bulunup birincisinde yer almayan bilgileri derlediği bir eserdir. 2. *'Umdetü'n-nüzzâr fî taşhîhi Gâyetü'l-ihtîşâr*. Ebû Sücâ' el-İsfahânî'nin Şâfiî fıkıhına dair *Gâyetü'l-ihtîşâr (el-Muhtasar)* adlı kitabındaki bazı zor meselelerin halli için kaleme alınmıştır. 3. *Menâsikü'l-hac* (Süleymaniye Ktp., Murad Buhârî, nr. 115/M/2). 4. *Risâletü 'imâmeti'n-nebî*. Klasik kaynaklarda ismine rastlanmayan eser Brockelmann tarafından kaydedilmektedir (bu eserlerin yazma nüshaları için bk. GAL, I, 498; *Suppl.*, I, 677; II, 119). İbn Kâdî Aclûn'un bunlardan başka ağabeyi Necmeddin'in *Taşhîhu'l-Minhâc*'i üzerine bir eser yazdığı, Şehâbeddin İbn Tavk'ın onun fetvalarından bazılarını derlediği ve yaptığı ilâvelerle bunları zenginleştirdiği belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi*⁶, XI, 38-39; Süyûtî, *Nazmü'l-İkân* (nşr. Philip K. Hitti), New York 1927, s. 94; Nuaymî, *ed-Dâris fî târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 296; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâire*, I, 114-118; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1189; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 157-158; Pertsch, *Gotha*, II, 239; Brockelmann, *GAL*, I, 498; *Suppl.*, I, 677; II, 119; *Hedyyetü'l-ârifin*, I, 238; *İzâhu'l-meknûn*, I, 104; Ziriklî, *el-A'lâm*, II, 42; *Kehhâle*, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, III, 65; a.mlf., *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 153; Hânî Subhî el-Amed, *Mu'cemü'n-nâbihin*, Amman 1985, s. 90-91.

CENGİZ KALLEK

ceğine, dolayısıyla bundan yapılan şeylerin şiiyilmesinin câiz olmadığına dair bir risâle olup bir nüshası Adana İl Halk Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 867, vr. 196^a-200^b) (bu eserlerin yazma nüshaları için ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 291, 682; Sezgin, I, 431; Pertsch, I, 182, 185; II, 15-16). İbn Kâdî Aclûn'un kaynaklarda adı geçen diğer bazı eserleri de şunlardır: *Tahrîrü'l-Minhâc*, *Taşhîhu'l-Minhâc*, *Hâdî'r-râğıbin ilâ Minhâcî't-tâlibîn*, *Risâle fî zebâ'ihî ehli'l-kitâb ve münâkehâtihim ve İhtilâfü'l-e'imme*.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb el-Cevherî, *İnbâ'ü'l-haşr bi-ebnâ'i'l-âşr* (nşr. Hasan Habeşî), Kahire 1970, s. 419, 420-422; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi*⁶, VII, 96-97; Süyûtî, *Nazmü'l-İkân* (nşr. Pihlîp K. Hitti), New York 1927, s. 150; Nuaymî, *ed-Dâris fî târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 347-348; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'z-zuhûr*, III, 69-70; *Keşfü'z-zunûn*, I, 865, 873, 930; II, 1158, 1875, 1957; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 322; İbnü'l-Gazzî, *Divânü'l-İslâm* (nşr. Seyyid Kisrevî Hasan), Beyrut 1411/1990, I, 40-41; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli*⁶, II, 197; Pertsch, *Gotha*, I, 182, 185; II, 15-16; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 291, 682; *İzâhu'l-meknûn*, II, 587; *Hedyyetü'l-ârifin*, II, 207; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 116; *Kehhâle*, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, X, 223-224; a.mlf., *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 688; A. J. Arberry, *The Chester Beatty Library a Handlist of the Arabic Manuscripts*, Dublin 1959, IV, 26 (lv. 112); Sezgin, *GAS*, I, 431.

CENGİZ KALLEK